

знань і чітка прив'язка кількості студентів, що припадають на одного викладача.

Наприклад, у Бразилії підготовка підручника чи довідника оцінюється вартістю трирічної роботи професора. Те саме в університетах США і країнах Європи. У наших вишах підручники пишуть зазвичай ентузіясти. Останніми роками ентузіазм згасає.

Криворізький технічний університет

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (ІФНТУНГ) з 1993 р. здійснює цільовий набір студентів з АРК, враховуючи те, що цей регіон найперспективніший стосовно нарощування власного нафтогазовидобування. Раніше виїзні екзаменаційні комісії відбирали для навчання студентів з Полтавської, Сумської та Харківської областей, де сьогодні добувається основна частина газу та нафти.

Нещодавно у Полтавському технічному університеті ім. Кондратюка, а два роки тому в Харківському політехнічному університеті з дозволу МОНУ відкрили бакалаврат з напрямку „нафтогазова справа”. Це начебто створює сприятливі умови для навчання випускників шкіл цих регіонів. При цьому „батьки” ідеї не врахували елементарного: щоб мати гідну навчальну базу, професорсько-викладацький склад, потрібно 10—15 років.

2002 р. в Криму з ініціативи керівництва ДАТ „Чорноморнафтогаз” відкрився спільний факультет морських нафтогазових технологій ІФНТУНГ та Національної академії природоохоронного та курортного будівництва (НАПКБ) (Сімферополь). Його студенти два роки навчаються у Криму, а завершують навчання в Івано-Франківську. Практику випускники проходять у підрозділах ДАТ „Чорноморнафтогаз”, у проектних та науково-виробничих організаціях півострова, де згодом і працевлаштовуються.

Упродовж перших п'яти років діяльності факультету ДАТ „Чорноморнафтогаз” давав кредити на 15 років студентам (пізніше скоротив до п'яти років), які повертаються після навчання. Відмінним кредитний борг скасовувався. Не дивно, що більшість кримчан навчалися на „добре” та „відмінно”, легко вписуючись в україномовне оточення Івано-Франківська.

Цей досвід варто запозичити регіональним вишам, оскільки, на нашу думку, він наближає нас до Болонської системи.

Сьогодні з'явилася ще одна проблема — перевиробництво спеціалістів певного спрямування. Давно вже втрачено визначення потрібної кількості спеціалістів для, наприклад, нафтової та газової

промисловості, створилося перевиробництво випускників денної, заочної форм навчання, до якої додаються ще випускники системи післядипломної освіти. Так, в ІФНТУНГ за останні роки приблизно на кількість виданих дипломів всіх цих трьох форм підготовки спеціалістів з буріння свердловин, видобування нафти і газу; проектування, будівництва й експлуатації нафтогазопроводів, інженерів — механіків нафтових та газових промислів перевищила 1200 чоловік за рік. Враховуючи те, що нафтогазова галузь перебуває у певній стагнації, працевлаштування випускників ВНЗ стає проблематичним. Тому у цих питаннях треба швидкими темпами здійснити радикальні заходи, щоб зберегти викладацький склад і забезпечити майбутніх випускників університету роботою.

Уже давно визріла потреба планово-передбачуваного навчання студентів-іноземців з Китаю, Туркменії, Таджикистану, Узбекистану, Єгипту, Іраку, Алжиру, Сомалі, Нігерії та інших країн. Але цей набір не має бути хаотичним, бо треба вирішувати і питання українськомовної підготовки іноземних студентів, і проходження ними практик на законодавчому рівні. Звичайно, треба поліпшити і якість наших студентських гуртожитків, вирішити питання ознайомлення іноземних студентів з побутом та життям українців. Добре було б, щоб університет щорічно інформував посольства цих країн про якість навчання їхніх громадян, що навчаються в Україні.

Друге і найважливіше — системне навчання спеціалістів, які закінчили навчання у ВНЗ. У західних нафтогазових компаніях давно встановлені правила підвищення кваліфікації своїх спеціалістів. До цих правил входить навчання нових технологій своїх інженерів у перші три роки їх роботи через кожні півроку. Термін такого навчання — тиждень. На наступних етапах перенавчання здійснюється через кожні рік—два або за потреби. В ці цикли навчання входять методи керування (менеджменту), економіки, фінансової діяльності. Ще одним навчанням випускників є вивчення іноземних мов для їх використання у певних галузях промисловості.

Національний університет „Львівська політехніка”

Тому сьогодні треба зосередитися на перепідготовці інженерного складу підприємств. Це своєю чергою змусить викладача йти в крок з технічним прогресом і водночас дасть можливість зменшити навантаження на викладача з 800—900 до хоча б до 250—300 год. на рік.

В Україні це навчання спеціалістів не регламентоване урядовими постановами. Тому МОНУ

та Мінпромполітики треба підготувати необхідні урядові рішення та забезпечити їх виконання. Саме ця форма діяльності ВНЗ зможе скоротити навчальне навантаження викладачів вишів та зорієнтувати їх на підготовку навчальної літератури для цієї категорії слухачів у системі післядипломної освіти.

Що стосується підготовки магістрів, то тут, на наш погляд, треба у практику їх навчання ввести теоретичні курси з певних розділів математики, фізики, які стосуються їх майбутньої роботи в науково-дослідних лабораторіях. Для спеціалістів з буріння свердловин, видобування нафти і газу, їх транспортування варто б ввести нові курси з теорії пружності, пластичності, реології складних суспензій, спеціальні розділи з гідравліки, теплофізики тощо. Тут варто підійти до навчання магістрів на індивідуальній основі.

В університетах (академіях) зосереджено найбільш потужний науковий потенціал. Тут містяться спеціалізовані ради з захисту дисертацій. Більшу частину кафедр очолюють доктори наук. Проте у багатьох випадках цей науковий потенціал реалізується лише у наукових статтях, у кращому разі — монографіях. Створення нових технологій, обладнання, нормативних документів не є завданням університетів, бо ці роботи не фінансує галузь. Водночас саме університети можуть стати могутніми генераторами нових технологій, але для цього компанії державної чи приватної форми власності мають ставити перед університетами конкретні тематичні завдання із встановленими термінами їх розробки, забезпечувати фінансування цих робіт, хоча би в початкових обсягах, а повний розрахунок здійснювати по виконанню

робіт. І ці результати повинні корелюватися зі світовими досягненнями галузі.

Щодо самої системи керівництва ВНЗ, то, як відомо, впродовж майже ста років (до 1944 р.) ректор Львівської політехніки обирався лише на рік. Зміна ректорів не впливала на якість управління ВНЗ. Ще з радянських часів у країнах-сателітах СРСР (Болгарії, Польщі, Угорщині) ректор обирався лише на один чотирирічний термін, після чого його замінював новий обранець Вченої ради. До речі, у Бразилії ректори вищих за світовим виміром університетів (штату Ріо де Жанейро або Католицького університету ім. Кеннеді) обираються лише на трирічний термін. І від цього якість керівництва великими колективами не страждає.

Наша практика, коли ректори працюють по 10—20 років або й довше, успадкована з часів СРСР і базується на цілком інших принципах, ніж у передових країнах світу. В наших умовах варто б нормативно обмежити обрання ректорів на один або два терміни. До речі, ректор (і проректори) є виконавцем рішення вченої ради, а не їх керівником. Погодження кандидатур на посаду ректора з Міністерством освіти та керівництвом (центральною чи місцевою) неприпустиме. Це прерогатива Вченої ради, яка зазвичай обирає ректора на один—два терміни по три або чотири роки кожен.

Вища школа в Україні ввійшла в нову фазу, отже, не враховувати змін у розвитку суспільства вже неможливо. Надто дрібязкові бюрократичні вимоги МОНУ не можуть вирішити складного виду діяльності університетів у нових умовах.

Роман ЯРЕМІЙЧУК

ЛАЗЕРНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ШТУЧНИХ СУПУТНИКІВ ЗЕМЛІ ТА МІСЯЦЯ

Останніми десятиліттями розвинулись нові методи астрономічних вимірювань, котрі витіснили класичні методи спостережень і дають можливість вирішувати низку задач з астрономії, геодезії та геодинаміки на вищому рівні точності. Зокрема, з 1 січня 1988 року Міжнародна служба обертання Землі перейшла на нові методи спостережень для визначення параметрів обертання Землі — лазерну локацію штучних супутників Землі та Місяця, радіоінтерферометрію на наддовгих базах. Лазерна локація супутників (ЛЛС) — сьогодні одна з високоточних методик дослідження властивостей ряду геодинамічних явищ.

Принцип дії ЛЛС-станції¹ полягає у тому, що короткий світловий імпульс, який генерується лазерним передавачем, через оптичну систему потрапляє в телескоп, який колімує лазерний пучок і направляє його на локований об'єкт (масив кутикових відбивачів на супутнику або Місяці) (Іл. 1).

Частина імпульсу лазера, яка направляється на коаксіальний фотоелемент, перетворюється в електричний імпульс *Старт*. Відбитий від супутника світловий імпульс, який приймається тим же телескопом, через відповідну оптичну систему надходить у фотоприймач, що перетворює його в електричний імпульс *Стоп*. При багатократному повторенні лазерних імпульсів утворюється послідовність *Старт Стоп'ових* сигналів, які передаються на комп'ютерний лічильник подій. У комп'ютері проводиться виділення відбитого локаційного сигналу з шуму, визначається час поширення лазерного імпульсу до цілі та назад (локаційне запізнення), проводиться контроль та управління системами станції, а також реєстрація інформації про результати вимірювання. Локаційне запізнення помножене на швидкість світла є миттєвою топоцентричною відстанню до супутника. Такі необроблені дані ЛЛС-станція оперативно

¹ Астрономічний енциклопедичний словник / За загальною редакцією І. А. Климишина та А. О. Корсунь.— Львів, 2003.— 548 с.

передає у відповідні центри, де дані коректують приведення до центра мас супутника, вплив атмосфери (викривлення та сповільнення поширення

1. Лазерна локація Місяця

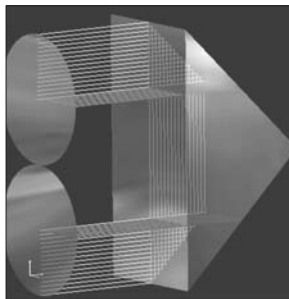
світлового сигналу в середовищі) та ін. Як наслідок, за даними спостережень багатьма ЛЛС-станціями можна отримати високоточні параметри орбіти супутника.

Лазерна локація на міліметровому рівні точності можлива лише для супутників, обладнаних спеціальними (кутиковими) відбивачами, котрі забезпечують відбивання значної частини падаючого лазерного імпульсу у зворотному напрямку, якої є достатньо для реєстрації приймачами випромінювання (Іл. 2).

Відбивач має форму зрізаного кута куба, грані якого алюмінізовані, повернутого зрізом до спостерігача. Виготовляють відбивач із плавленого кварцу, показник заломлення якого $n(\lambda = 532 \text{ нм}) = 1.4607$. Такий відбивач повертає оптичний імпульс у зворотньому напрямку при кутах падіння аж до 70° . Чим далі супутник від спостерігача, тим більший має бути масив відбивачів — низькоорбітальні $\sim 1000 \text{ км}$ — 4—9 відбивачів, у той час як навігаційні $\sim 20000 \text{ км}$ — кілька сотень відбивачів.

Первинним завданням ЛЛС є вимірювання топоцентричної відстані до супутника з міліметровою точністю. Це своєю чергою дає можливість визначати параметри орбіти супутника та вирішувати низку наукових прикладних та фундаментальних задач:

- 1) визначення геоцентричної відстані до супутника;
- 2) калібрування і уточнення елементів орбіт низькоорбітальних супутників (обладнаних приймачами системи GPS);
- 3) визначення найнижчого ступеня і порядку коефіцієнтів гравітаційного поля, у тому числі їх часові зміни;
- 4) підтвердження значень параметрів гравітаційного поля, отриманих з допомогою нових космічних місій;

2. Хід променів через відбивач

5) дослідження ефектів загальної теорії відносності, пов'язаних із викривленням простору— часу поблизу Землі².

ЛЛС не обмежується максимальною відстанню у 20000 км для навігаційних супутників. Проводяться також лазерні спостереження Місяця, тобто відбивачів, залишених місіями Аполон та Луноход, а також у 2009 році і супутника Місяця — космічний апарат LRO. Завдання ЛЛС-спостережень LRO — прецизійно визначити орбіти супутника. Бортова система супутника складається із приймального телескопа, що захоплює лазерний імпульс наземної ЛЛС-станції, та оптоволоконного кабеля, що передає його до лазерного висотоміра. Вже він реєструє час приходу лазерного сигналу,

3. LRO — штучний супутник Місяця

записує цю інформацію та передає її у бортову систему обробки даних для збереження або передачі на Землю по радіозв'язку.

Координацію діяльності ЛЛС-станцій, у тому числі визначення пріоритетів лазерної локації супутників, здійснює Міжнародна служба лазерної локації штучних супутників Землі (International Laser Ranging Service — ILRS³). Останні роки характеризуються значним підвищенням активності в рамках ILRS. Протягом останніх кількох років ILRS підтримала 28 нових супутникових місій, включаючи пасивні геодезичні (геодинамічні) штучні супутники, навігаційні супутники, технічні місії та супутники дистанційного зондування Землі.

Українська мережа станцій лазерної локації супутників входить до складу міжнародної мережі, яка координується службою ILRS. Діяльність української мережі ЛЛС-станцій, яка є складовою національної Укргеокосмосмережі, узгоджується Українським центром визначення параметрів обертання Землі⁴.

До її складу входять чотири станції лазерної локації: „Голосіїв—Київ“, „Львів“, „Сімеїз“, „Кацівел“,

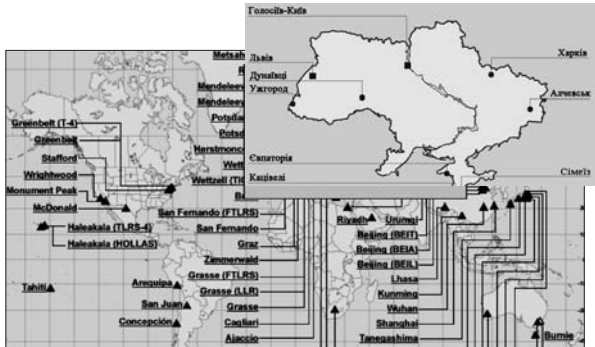
² Ciufolini I., Pavlis E. C. A confirmation of the general relativistic prediction of the Lense-Thirring effect // Nature.— 2004.— Vol. 431.— P. 958—960.

³ Pearlman M. R., Degnan J. J. and Bosworth J. M. The International Laser Ranging Service // Advances in Space Research.— 2002.— Vol. 30.— N 2.— P. 135—143.

⁴ Укргеокосмосмережа. Українська мережа станцій космічної геодезії та геодинаміки.— К., 2005.— 60 с.

котрі інтегровані в Міжнародну службу лазерної локації і беруть участь у виконанні міжнародних наукових програм. Крім того, в експериментальному режимі в Україні працюють ще чотири лазерно-локаційні станції: „Ужгород“, „Алчевськ“, „Дунаївці“ та „Свпаторія“.

Результати спостережень супутників, отримані українськими ЛЛС-станціями, публікуються в Інтернеті на сайтах міжнародної служби ILRS та Української мережі УЦПОЗ ГАО НАНУ⁵. Укргеосоммережа бере активну участь у відповідних міжнародних службах, у виконанні національних програм із встановлення систем координат та

4. Мережа ЛЛС-станцій Міжнародної служби лазерної локації штучних супутників Землі (International Laser Ranging Service — ILRS) та України

служби часу. Результати роботи українських станцій активно використовують державні наукові організації, наприклад, Український центр визначення параметрів орієнтації Землі (УЦПОЗ), міжнародні наукові організації для створення важливих рішень геодинамічних задач.

Львівська станція лазерної локації супутників заснована 1987 р. в Астрономічній обсерваторії⁶ Львівського національного університету ім. І. Франка і розміщена на замиській станції спостережень Астрономічної обсерваторії ЛНУ у смт Брюховичі. Проте оптичні спостереження супутників Землі в обсерваторії проводять від першого запуску 1957 р. Завдяки зусиллям Олександра Логвиненка (1936—2007) спостереження супутників у Львові спочатку візуальні, згодом фотографічні та електрофотометричні, а тепер і лазерні віддалемірні, стали вагомим внеском у розвиток астрономічної галузі.

2002 р. ЛЛС-станція увійшла до Міжнародної мережі лазерних станцій ILRS під акронімом LVIL, із міжнародним кодом си-

стеми 1831 та павільйону 12368S001, а також до національної мережі Українського центру визначення параметрів обертання Землі Головної

6. Олександр Логвиненко проводить екскурсію ЛЛС-станцією. 2004 р.

астрономічної обсерваторії НАН України. Спостереження ШСЗ проводять в рамках роботи станції у міжнародній мережі ILRS та в рамках виконання Державної програми „Створення та розвиток Державної служби єдиного часу і еталонних частот“ (проект „Орієнтація“). За результатами ЛЛС-спостережень визначено координати станції „Львів—1831“: широта $49^{\circ}55'3''.36$ пн. ш., довгота $23^{\circ}57'25''.92$ сх.д., висота 359.368 м, або $X = 3760674.975$ м, $Y = 1670776.340$ м, $Z = 4857165.479$ м.

Наукові дослідження за напрямком оптичних спостережень штучних супутників Землі проводять співробітники відділу практичної астрономії та фізики ближнього космосу Астрономічної обсерваторії ЛНУ ім. І. Франка у співпраці з колективами ГАО НАНУ, НДІ „Миколаївська АО“, Лабораторії космічних досліджень Ужгородського НУ, Державного міжвузівського центру „Оріон“, ЛЛС-станції „Рига“, Інституту астрономії Російської АН, Національного центру управління та випробовування космічних засобів Національного космічного агентства України.

У 2008 році ЛЛС-станція „Львів-1831“ у складі „Науково-дослідного комплексу апаратури для вивчення штучних небесних тіл ближнього космосу астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка“ внесена у Державний реєстр наукових об'єктів, що становлять національне надбання.

Андрій БІЛИНСЬКИЙ,

Наталія ВІРУН

5. Телескоп ТПІІ-1М

⁵ <http://www.mao.kiev.ua/EOP/>

⁶ Влагодыр Я. Т. и др. Комплекс для оптических наблюдений ИСЗ АО ЛНУ // Материалы Международной конференции „Наблюдение околоземных космических объектов“.— Звенигород (Россия), 2007.— 3 с.— Доступный з: <<http://lfvn.astronomer.ru/report/0000018/Lvov/>>

З АРХІВНОЇ ПОЛИЦІ

ХТО ПЕРШИМ ПРИДБАВ ҐРУНТ НА ЛЬВІВСЬКІЙ СОФІЇВЦІ: ІВАН ФРАНКО ЧИ МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ?

На підставі документів, виявлених у родинному архіві Грушевських у Центральному державному історичному архіві України у Києві та заново прочитаних у фондів Івана Франка Відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України ця археографічна публікація змістовно доповнює та істотно уточнює інформацію, наведену у статті Якіма Горак „Франків дім на Софіївці”¹. Таким чином, вдало спростовується подана у названій статті необґрунтована полеміка та дається однозначна відповідь: Іван Франко

та Михайло Грушевський придбали ґрунтові парцелі для спорудження своїх будинків одного і того самого дня — 2 листопада 1901 р.

Фрагменти документів, вписані рукою на друкованих бланках з автентичними печатками і марками, подаємо курсивом. Археографічне втручання стосується поодиноких текстуальних уточнень написання літер і розділових знаків. Окремі нотаріальні позначки, при відтворенні яких виникли сумніви, взято в ламаї дужки (< >). Стаття ілюструється відбитками оригінальних документів.

Редакція

ДОКУМЕНТИ

№ 1

Контракт купна-продажу

[Печатка]

[Марка]

Котрий нинішнього дня межі в[исоко]н[оважаним] паном Йосифом Рогсеком яко продаючим з одної сторони, а в[исоко]н[оважаним] паном Михайлом Грушевським, яко купуючим з другої сторони в слідуєчій основі заключений зїстав:

I. В[исоко]н[оважаний] пан Йосиф Рогсек будучи на підставі контракту купна-продажу з дня 18 вересня 1892 заінтабульованим за властителя реальности обнятої виказом гіпотечним ч[ислом]1165/І книги ґрунтової міста Львова (без числа конскрипційного) складаючоїся з парцель ґрунтових ч[исло] к[онскрипційне] 1639/3, 1639/5, 1640/4, 1640/5, 1643/3 і 7240/6 продає сю реальність однако ж по вилученю з них парцель ґрунтових ч[исло] к[онскрипційне] 1640/5, 1643/3 і 7240/6 високоповажаному панови Михайлови Грушевському на того ж виключну і необмежену власність, за обосторонно умовлену і добровільно прийняту ціну купна-продажі в сумі 22 000 корон, словами: двайцять два тисяч корон, котру то ціну купна-продажі купуючий продаючому дня нинішнього готівкою цілковито виплатив, що продаючий потверджує, і про то одночасно купуючого з одержання цілої ціни купна-продажі квітує.

II. Фізичне посідане проданого отсिम ґрунту віддає продаючий купуючому з днем нинішнім символічно через підписане сего контракту, обовязуючися віддати купуючому подійсне посідане того ж сейчас по повороті до дому, при свідках через оказане і обхід границь. Від нинішнього дня обнимає про то купуючий вільну і необмежену власність купленого ґрунту, однак з нинішнім днем переходить на него також обовязок поносити всякого роду тягарі і належности з власностию і посіданем того ж получені, а особливо всякі податки и інші публичні данини з додатками.

III. Належність від перенесеня власности, що буде виміряна від сього контракту, як також кошти спорядження того ж і кошти інтабуляції має заплатити сам купуючий, з власного маєтку, без звороту до продаюч[ого].

IV. Сторони зрікаються отсिम права уневажнювати і оспорювати сей контракт з якої-небудь причини, а особливо з причини покривдження повисше половини звичайної вартости.

V. Продаючий призволяє, щоби купуючий на підставі сего контракту купна-продажу заінтабульований зїстав за властителя повижшої реальности виказом гіпотечним ч[исло] 1165 /І книги гр. гр. Львова обнятої однако ж по попереднім вилученю з неї повижше наведених парцель ч[исло] к[онскрипційне] 1640/5, 1643/3 і 7240/6.

¹ Див.: Горак Я. Франків дім на Софіївці // Вісник НТШ.— Львів, 2009.— Ч. 42.— С. 33—35.

VI. Продаючий продає, а купуючий купує повижше наведену реальність, вольну від всяких яких-небудь тягарів гіпотечних і залеглих податків і дає продаючий купуючому під тим взглядом повну свикцію и обовязуєся всякі тягарі, які уже суть їх табульовані і які би перед заінтабульованєм купуючого за властителя тої реальности ввійшли до табулі, своїм коштом безпроволочно виекстабульовати.

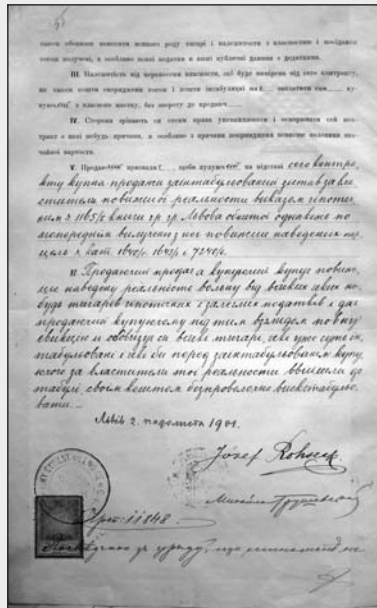
Львів, 2 падолиста 1901.

[Печатка]

[Марка]

Józef Rohszek

Михайло Грушевський

Оригінал контракту

<Чрсн.> 11848

Посвідчаю з уряду, що лично мені не знаний п[ан] Йосиф Рогсек, начальник філій Дітмара в Кракові замешкалий, которого тожсамість особи посвьдчили мені лично, мені знані у Львові замешкалі свідки п[ани] др. Стефан Федак, адвокат краєвий і Филип Вальдман, властитель реальности. Повисший контракт купна-продажи власноручно передо мною підписав.

Львів, дня другого падолиста року тысяча девятьсот першого.

[Печатка]

<Чдр> 7401

На підставі того контракту право власности реальности виказом гіпот[ечним] ч[исло] 1165 I книги ґрунтової для міста Львова обнятої в поз[иції] 1 Б. на імя Йосифа Рогсека вписаної на річ Михайла Грушевського в поз[иції] 2 Б. заінтабульовано.

Львів, дня 22 падолиста 1901.

[Печатка]

Дыльськ[ий]

Центральний державний історичний архів України у Києві, ф. 1235, оп. 1, спр. 880, с. 54—56. Дві перші сторінки — друкований бланк, заповнений від руки. Оригінал.

Контракт купна-продажу

[Печатка]

[Марка]

Котрий нинішного дня межі в[исоко][поважаним] паном Йосифом Рогсеком яко продаючим з одної сторони, а в[исоко][поважаним] паном д-ром Іваном Франком, яко купуючим з другої сторони в слідуючій основі заключений зїстав:

I. В[исоко][поважаний] Пан Йосиф Рогсек будучи на підставі контракту купна-продажу з дня 18 вересня 1892 заінтабульованим за властителя реальности обнятої виказом гіпотечним ч[исло] 1165/1 книги ґрунтової міста Львова (без числа конскрипційного) складаючоїся з парцель ґрунтових ч. к. 1639/3, 1639/5, 1640/4, 1640/5, 1643/3 і 7240/6 — вилучає з сеї реальности парцелі ч[исло] к[онскрипційне] 1640/5, 1643/3 і 7240/6 і парцелі сі продає високоповажаному панови д-рови Іванови Франкови на того ж виключну і необмежену власність, за обосторонно умовлену і добровільно прийняту ціну купна-продажі в сумі 5852 корон, словами: п'ять тисяч вісімсот п'ятьдесят дві корон, котру то ціну купна-продажі купуючий продаючому дня нинішного готівкою цілковито виплатив, що продаючий потверджує, і про то одночасно купуючого з одержана цілої ціни купна-продажі квітує.

II. Фізичне посідає проданого отсим ґрунту віддає продаючий купуючому з днем нинішним символічно через підписане сего контракту, обовязуючися віддати купуючому подійсне посідає того ж сейчас по повороті до дому, при сьвідках через оказанє і обхід границь. Від нинішного дня обнимас про то купуючий вільну і необмежену власність купленого ґрунту. однак з нинішним днем переходить на него також обовязок поносити всякого роду тягарі і належности з власностию і посіданєм того ж получені, а особливо всякі податки і інші публичні данини з додатками.

III. Належність від перенесеня власности, що буде виміряна від сього контракту, як також кошти спорядження того ж і кошти інтабуляції має заплатити сам купуючий, з власного маєтку, без звороту до продаюч[ого].

IV. Сторони зрікаються отсим права уневажнювати і оспорювати сей контракт з якої-небудь причини, а особливо з причини покривдження повисше половини звичайної вартости.

V. Продаючий призвояє, щоби на підставі сего контракту купна-продажу парцелі ч[исло] к[онскрипційне] 1640/5, 1643/3 і 7240/6 з виказу гіпотечного ч[исло] 1165/1 книги гр. гр. Львова вилучені були, щоби з парцель сих утворене зїстало окреме тіло табулярне і щоби купуючий д-р Іван Франко за властителя сего ново утворитися маючого тіла табулярного заінтабульований зїстав.

VI. Продаючий продає, а купуючий купує повижше наведені парцелі вольні від всяких яких-небудь тягарів гіпотечних і залеглих податків і дає продаючий купуючому під тим взглядом повну свикцію і обовязуєся всякі тягарі, які уже суть інтабульовані або які би перед заінтабульованєм купуючого за їх властителя ввійшли до табулі, своїм коштом безпроволочно виекстабулювати.

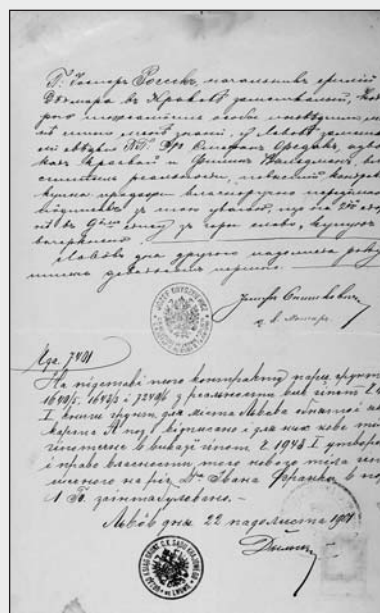
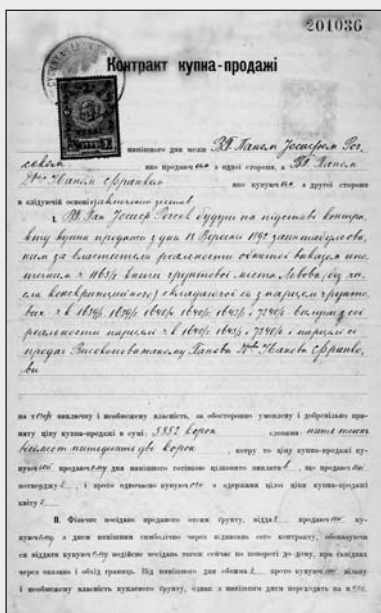
Львів, 2 падолиста 1901.

Józef Rohszek

Д-р Іван Франко

[Печатка]

[Марка]

Оригінал контракту

<Чрсн> 11849

Посвідчаю з уряду, що лично мені не знаний п[ан] Йосиф Рогсек, начальник філій Дітмара в Кракові замешкалий, которого тожсамість особи посвідчили мені лично, мені знані у Львові замешкалі свідки п[ани] др. Стефан Федак, адвокат краєвий Филип Вальдман, властитель реальности. Повисший контракт купна-продажи власноручно передо мною підписав з тою увагою, що на 2-й стороні в 9-ім спису згори слово „купууюч[ий]“ вичеркнено.

Львів, дня другого падолиста року тысяча девятьсот першого.

[Печатка]

Йосиф Онишкевич
ц[ісарсько]-к[оролівський] нотар

<Чдг> 7401

На підставі того контракту парц[елі] ґрунт[ові] 1640/5, 1643/3 і 7240/6 з реальности вик[азу] гіпот[ечного] ч[исло] 1165 I книги ґрунт[ової] для міста Львова обнятої як карта А поз[иція] 8 відписано і для них нове тіло гіпотечне в виказі гіпот[ечному] ч[исло] 1943/I утворено і право власности того нового тіла гіпотечного на річ д-ра Івана Франка в поз[иції] 1 Б. заінтабульовано.

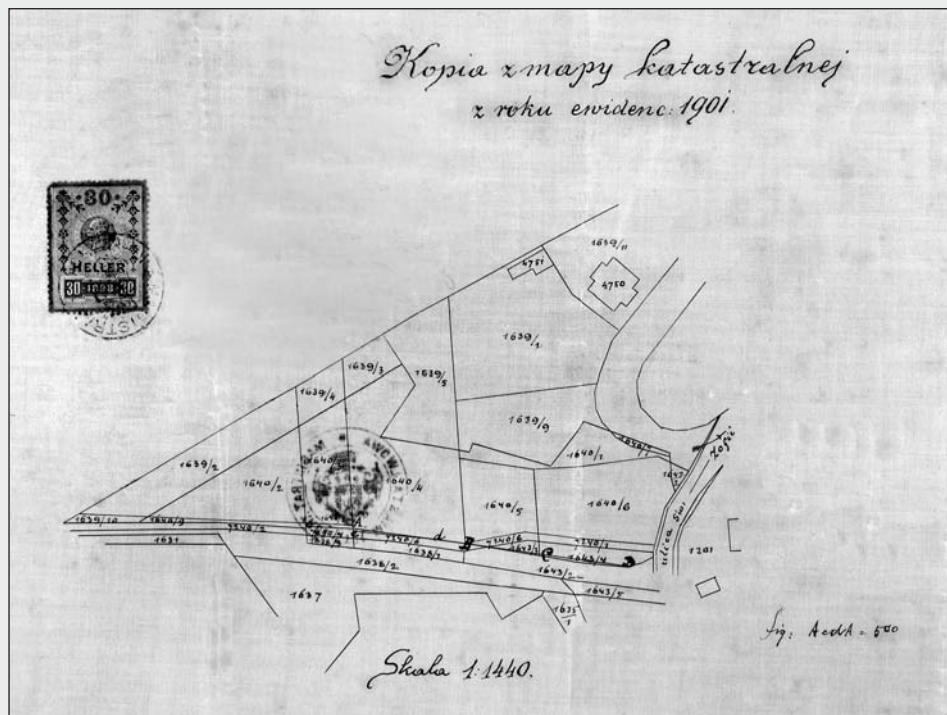
Львів, дня 22 падолиста 1901.

[Печатка]

Дыльськ[ий]

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, відділ рукописних фондів і текстології, ф. 3, спр. 2438. Дві перші сторінки — друкований бланк, заповнений від руки. Ориґінал.

Світлана ПАНЬКОВА

Кадастральний план. Копія. 1901 р.

ЗАБУТІ ІМЕНА В УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ ТА КУЛЬТУРІ

ІЗИДОР ГЛИНСЬКИЙ

(16 ЛЮТОГО 1860 р., с. ЧЕРНИЛІВ-РУСЬКИЙ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПОВ. ТЕРНОП. ОКР.
(ТЕПЕР ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ Р-Н ТЕРНОП. ОБЛ.) —
20 КВІТНЯ 1931 р., с. БУЦНІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПОВ. ТЕРНОП. В-ВА
(ТЕПЕР ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ Р-Н ТЕРНОП. ОБЛ.)

Цього року виповнюється 150 років від народження священника, громадсько-культурного діяча, краєзнавця, члена НТШ (з 1893 р.) Ізидора Глинського. Його подвижницька діяльність на культурно-освітній ниві, яка нині майже забута, потребує гідної оцінки не лише за вагомих внесок у розбудову соціально-культурного поступу селянства на Тернопільщині, але й ширше — за утвердження національного духу і культурних цінностей власного народу наприкінці XIX — першої половини XX ст. Ізидор Глинський, без сумніву, — зразок духовної діяльності священника в селі. Він не належав до постатей першої величини, але був одним з-поміж тих особистостей, чия щоденна самовіддана праця підготовляла ґрунт для здійснення радикальних змін у націотворчому процесі зазначеного періоду у політиці, культурі та мистецтві. Ізидор Глинський — один із тих, у кого була глибока внутрішня потреба служити людям, що породжувало в житті рідного народу культ праці, яку пізніше ці люди сповідували до кінця свого життя. Для села Ізидор Глинський став „цілою епохою”, „духовним символом”¹, а для української спільноти — вірним оборонцем національної сутності народу. Зберігся великий, майже недосліджений, архів родини Глинських, в якому на окрему увагу заслуговує листування о. Ісидора з галицькими вченими, громадськими діячами і письменниками, зокрема Володимиром Шухевичем, Костем Паньківським, Корнилом Устияновичем, Богданом Янушем, Олександром Барвінським (і його родиною), Йоси-

Ізидор Глинський. Початок XX ст.

пом Білинським, Осипом та Ольгою Маковеями та іншими.

Народився Ізидор Глинський 16 лютого 1860 р. у с. Чернилові-Руському поблизу Тернополя в родині священника. Батько — Кипріян Глинський — від 1858 р. був священником у цьому селі, мати — Юлія з роду Білинських, донька парона з с. Козівки (рідна сестра Домініки (Доміцелі) Барвінської (з Білинських), матері Олександра Барвінського). У родині Білинських усі доньки отримали початкову освіту вдома, оскільки тоді ще не було жіночих шкіл, допомагали в господарстві і займалися збагаченням культури села. Втім, у будинку Глинських завжди панував національний дух, руська (українська) мова, закладені ще їхніми дідами та прадідами, постійна опіка над сільською здібною учнівською молоддю, патріотизм².

Про юнацькі роки Ізидора Глинського відомо небагато: з 1870 по 1877 р. навчався у Тернопільській гімназії. Після її закінчення вступив на теологічний факультет Львівського університету. 1871 р., коли Ізидору ще не виповнилося 11 років, на 48-му році життя помер його батько Кипріян, і все матеріальне забезпечення навчання Ізидора впало на руки матері Юлії.

Теологічні студії Ізидор завершив 1881 р. і через два роки отримав призначення помічника священника в с. Кошляки (тепер Підволочиського р-ну Тернопільської обл.), а через деякий час таку ж посаду в с. Ілавче (тепер Теребовлянського р-ну Тернопільської обл.). 12 лютого 1887 р. був призначе-

¹ Новосядлий Б. Буцнів — село над Серетом. — Тернопіль, 1998. — С. 37—49; Служинська З. Рід Білинських. — Львів, 1998. — С. 15—16, 44, 75, 79—80, 84—90, 112, 114—116, 125, 159—160, 166; її ж. Генеалогія. — Львів, 2003. — Ч. 2. — С. 164; Горак Р. Соломія Крушельницька і Йосип Білинський // Соломія Крушельницька. Шляхами тріумфів. Статті та матеріали. — Тернопіль, 2008. — С. 228—243.

² Барвінський О. Спомини з мого життя. Част. перша та друга. — Нью-Йорк; Київ, 2004. — С. 42 та ін. 1893 р. у Тернополі завдяки пожертвуванням священників та меценатів Степана та Андрія Качалів збудовано бурсу для проживання та навчання дітей з незаможних українських сімей. Допоки в Тернополі не було української гімназії, Руська бурса виконувала завдання релігійного, культурного та національно-патріотичного виховання української молоді. Юлія Глинська була членом-засновником Руської бурси в Тернополі.

ний парохом села Буцнів. Відтоді і до самої смерти Ізидор Глинський проживає у с. Буцневі та активно працює на священничій, громадсько-культурній та просвітницькій ниві задля національного розвою рідної землі. Скромний, освічений та інтелігентний, з широким колом наукових зацікавлень, надзвичайно працьовитий і відданий „народовець” Ізидор Глинський був правдивим аристократом духа у найширшому сенсі цього слова.

Особисте життя Ізидора Глинського було важким: через п'ять років після шлюбу (1888) помирає його дружина Євгенія (з роду Залуцьких), а через чотири — чотирирічна донька Галя. Пережити тяжке горе допомогли мати та Настя Кузів, донькою якої — Марією — він опікувався до самої смерти. Марія Кузів (у заміжжі Вонс) з допомогою І. Глинського здобула освіту у Руському інституті для дівчат у Перемишлі, мала непересічні музичні та організаторські здібності. Згодом створила один із найкращих хорових колективів у с. Ігровиці на Тернопільщині, де був священником її чоловік Степан Вонс. Там вона заснувала музично-драматичний театр, в якому була художнім керівником і режисером. Вершиною діяльності театру були постанови опери С. Гулака-Артемовського „Запорожець за Дунаєм” та дитячої опери Миколи Лисенка „Коза-Дерева”, у якій усі ролі виконували ігровецькі діти³.

Настя Кузів вела чималу господарку і опікувалася о. Ізидором до його смерті. „Щасте, у всіх нещастях, які Ти перебув і для яких маю велике зрозуміння, що маєш при собі щире і прихильну людину, якої нині

за ніякі гроші не дістає, що подбає про всі Твої потреби, — писав до нього Олександр Барвінський, який був його двоюрідним братом, часто гостив у Буцневі і добре знав „поважану господиню”. — Се велика річ в нинішніх трудних і клопотливих часах, серед цілковитого перевертання людського розуму і чуття. Я се тим більше умію оцінити, що сам уже вдруге 8 літ вдівцем, а хоч маю синів і доньки, то чуюся безпомічним і безпорадним тим більше, чим літа приступають⁴.

Протягом багатьох років о. Ізидор підтримував тісний зв'язок з усією великою родиною Барвінських — Олександром Григоровичем, його дружиною Євгенією, синами Романом, Олександром та Богданом, донькою Ольгою. Тим часом О. Барвінський бував неодноразово в Буцневі, де відпочивав у товаристві однодумця та щирого

приятеля: „Як же щасливим чув би ся я, коли б мені ще довелося хоч на одну днину завітати до Вашої домівки, де то в кружку щирої сім'ї можна було поговорити про все, що чоловік чує і думає. Єко то щасливий чув би ся я, коли б довелося побачитись з Вами і як Тарас казав „серце розповити”, а було б про що поговорити і не одно оповісти, чого не списав би на папері”, — писав О. Барвінський до І. Глинського⁵.

Він знав, що завжди може сподіватися на підтримку свого „дорогого брата”, який поділяв його погляди на те, як мала розвиватися українська дійсність у західноукраїнських умовах. О. Барвінський був ідеологом українського хри-

стіянсько-суспільного руху, до якого належала значна частина галицького духовенства, і в програмах політичних партій, які він очолював (Католицький русько-народний союз, пізніше — Християнсько-суспільний союз), роль Церкви в укріпленні морально-духовних основ суспільства була надзвичайно вагомою. Їхня програма дій була зосереджена навколо питань національної просвіти народу, його освіти та духовності, і саме парох мав взяти на себе обов'язки громадського лідера, оскільки „священик — єдина особа на селі, що поєднувала українську національність, університетську освіту, економічну незалежність та санкціоновану владу. Підтримка священниками національного руху відіграла вирішальну роль у його поширенні серед мас⁶”. Восени 1895 р. у Римі відбулися ювілейні урочистості з нагоди 300-ліття Берестейської унії, і в числі української делегації

Церква і дзвіниця у с. Буцневі.
Сучасний вигляд

на чолі з митрополитом С. Сембратовичем разом з О. Барвінським та А. Вахнянином відвідав Італію о. Ізидор Глинський. Теплі приятельські стосунки між братами зберігалися до самої смерті О. Барвінського (1927). „Називаєш мене „добродієм” своїм, а воно якраз відворотно, але про се нема що сперечатися — досить, що з цілої численної родини Білинських в найширшій значіно лишилося нас двох ще, що близько себе стоїмо не тільки спорідненем, але духом-ідеєю. Отже поки ще нас Всевишній держить, то й ми держимося в нинішніх важких хвилях та кріпимося духом, чей і в наше віконце засвітить сонце!” — писав О. Барвінський до І. Глинського⁷. У важкі воєнні часи о. Ізидор допомагав Барвінському матеріально (продуктами), про що той з вдячністю згадував у своїх листах. В одній із відповідей Глинський пише: „Дорогий

³ Див.: Коноварт Т. Галицька священнича родина: отець Степан Вонс та його нащадки.— Львів, 2008.— С. 16—17.

⁴ Лист О. Барвінського до І. Глинського від 29 червня 1922 р. Львів.— Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника (далі — ЛННБ України), від. рукописів, ф. 159 (Глинські), спр. 49, п. 2, арк. 53.

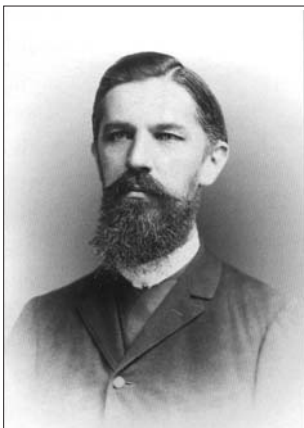
⁵ Лист О. Барвінського до І. Глинського від 19 червня 1921 р. Львів.— Там само.— Арк. 29.

⁶ Химка Іван-Павло. Греко-Католицька Церква і національне відродження у Галичині 1772—1918 // Ковчег. Збірник статей з церковної історії.— Львів, 1993.— Ч. I.— С. 94.

⁷ Лист О. Барвінського до І. Глинського від 29 червня 1922 р. Львів.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 159 (Глинські), спр. 49, п. 2, арк. 51.

Брате! Щирий лист з 9/06 дістали, щиро дякуєм. Зачинаю від реалій: Ти мій брат, а я Твій! чи так? — Так! скажеш. Хвилево я знайшовся в троха ліпших обставинах — тож сповняю мій обов'язок, прийми невелику поміч, без церемелів. Ти чей же давно заробив і відробив. Нікому за се ані казати, ані дякувати. Справу скінчено“⁸.

О. Барвінський, знаючи, яку багату і цінну бібліотеку зібрав у себе І. Глинський, розповів про неї Іларіону Свенціцькому, який очолював Національний музей. Свенціцький написав листа до о. Ізидора з проханням подарувати музеєві „бібліотечні цінності великого наукового значення“⁹, які у нього зберігаються, і невдовзі музей отримав у подарунок „портрет Шумлянського, „Помяник“, різні акти та друки“, а також кількаразові грошові перекази на видавничу діяльність музею, за що управа Національного музею дякувала і просила повідомити, які видання Національного музею могли б зацікавити о. Ізидора „як скромний рівнобіжник отсею Дару“¹⁰. Власне, перші надходження від західноукраїнської громадськості, в перших рядах якої було духовенство, значення розбудови Національного музею як осередка національних духовних скарбів, започаткували колекцію українського малярства кінця XVII — початку XX ст., котра нині займає одне з чільних місць з-поміж численних збірок Національного музею ім. А. Шептицького у Львові.

Олександр Барвінський

передісторичної оселі або розораної могили і в кожному випадку можуть там знаходитися і кремінні інтереси для нас знаяди“¹¹.

І. Глинський зробив свій внесок і в створення етнографічної колекції Музею НТШ. 1908 р. він повідомляє тогочасного керівника Музею, археолога і мистецтвознавця Богдана Януша (1889—1930) про віднайдені у Буцнівці археологічні предмети, які згодом надсилає у Музей. Для Януша, що саме працював над створенням археологічної карти Східної Галичини, ці знахідки були особливо цінними: „Можливо, що се є сліди

Очевидно, що саме за рекомендацією О. Барвінського, якого було обрано головою Наукового товариства ім. Шевченка, о. Ізидор Глинський стає 21 травня 1893 року членом НТШ. Пізніше на прохання Я. Пастернака він вислав для альбому світлин членів НТШ, крім своєї, фотографії Корнила Устияновича та Ізидора Білинського, на що Пастернак відповів подякою „за усі прислані фотографії, з яких ще ані одної у нас не було. Знаю з власного досвіду, бо я син священика, що по наших родинних альбомах переховуєсь не одна інтересна, часто й цінна фотографія“¹².

Корнило Устиянович

Високо цінуючи І. Глинського за широку ерудицію, Олександр Барвінський надсилав йому для перекладу п'ять статей до газети „Діло“, оскільки вважав за потрібне (у зв'язку з розширенням обсягу газети) зобов'язати всіх прихильників „Діла“ самим дбати про підготовку матеріалів¹³. Після опублікування перекладів І. Глинського до нього написав Іван Левицький (відомий український бібліограф, який працював у той час над фундаментальним енциклопедичним довідником „Прикарпатська Русь у портретах її діятелей“¹⁴) з проханням вислати свою автобіографію „в інтересі повноти видання на автентичних даних основаної історії культурного движіння нашого народу“¹⁵. Відповідь о. Ізидора була вповні характерною для людини, яка до своєї праці завжди ставилася з підвищеними вимогами і вважала її передовсім життєвим обов'язком перед власним народом: „Міркую, чи не зайшло яке непорозуміння, бо ж не гадаю, щоб такою дрібницею заслужив я собі стати діятелем Русі“ і читати незадовго свою автобіографію у Вашій „Прикарпатській Русі“, труд, маєм повну надію, не менш поважний як Ваша славнозвісна бібліографія. Єслі ж Ви Добродію і на „писателів“ моєї міри звертаєте увагу, то гадаю на всякий випадок аж надто вистарчить Вам біографічних даних, уміщених в кожному епархіальному шематизмі“¹⁶.

⁸ Лист І. Глинського до О. Барвінського від 29 червня 1920 р. Буцнів.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 11 (Барвінські), спр. 265, п. 35, арк. 3.

⁹ Лист І. Свенціцького до І. Глинського від 6 вересня 1926 р. Львів.— Там само.— Ф. 159 (Глинські), спр. 264, п. 13, арк. 1.

¹⁰ Там само, с. 2—4.

¹¹ Лист Б. Януша до І. Глинського. 1908 р. Львів.— Там само.— Спр. 337, п. 17, арк. 1.

¹² Лист Я. Пастернака до І. Глинського від 29 січня 1930 р. Львів.— Там само.— Спр. 242, п. 12, арк. 3.

¹³ Лист О. Барвінського до І. Глинського від 6 січня 1887 р. Тернопіль.— Там само.— Т. 1, спр. 49, п. 2, арк. 2.

¹⁴ За життя автора вийшло тільки чотири випуски першого тому (всього мало бути 6 томів і кожен із них мав складатися з 10 випусків) під назвою „Прикарпатська Русь в XIX віці в біографіях і портретах її діятелей“, т. 1 (Львів, 1898). Вийшли друком випуски з літерами А—Б.

¹⁵ Лист І. Левицького до І. Глинського від 9 червня 1896 р. Львів.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 159 (Глинські), спр. 185, п. 9, арк. 1.

¹⁶ Лист І. Глинського до І. Левицького від 19. 06. 1896 р. Буцнів.— Там само.— Ф. 167 (Левицькі), оп. II, спр. 742, п. 28, арк. 1.

Про ерудицію отця І. Глинського (особливо з погляду філософії богословія відзначаються проповіді) та його зацікавлення історією та етнологією свого краю було добре відомо приятелям з кола української інтелектуальної еліти — О. Барвінському, В. Шухевичу, К. Паньківському, О. Маковею та ін. Очевидно, саме вони порадили звернутися до о. Ізидора чеському етнографу Франтішеку Ржегоржу в 1889 та 1891—1893 роках, збираючи матеріали про культуру, побут, вірування, звичаї та фольклор українців. Перебуваючи 1892 р. у с. Зарогізно, що поблизу Жидачева, у маєтку своєї сестри, Ржегорж повідомляє І. Глинському, що планує описати звичаї галицьких русинів, пов'язані з днями церковного року — від Нового року до Маланки, збирає матеріали з „різних сторін Галицької Русі“¹⁷ і просить подати йому такі відомості.

Ще одна яскрава особистість української суспільності, з якою Ізидор Глинський підтримував тривалі дружні контакти — Корнило Устиянович. Листування між ними розпочалося 1888 р. і тривало з невеликими перервами 11 років, до 1899 р. Очевидно, на той час вони вже були знайомі, бо висловлюючи у своїх перших листах співчуття з приводу смерті дружини, а згодом і доньки, Устиянович пише: „Але ж бо я чув, що горе змогло Вас і учинило апатичним до всього на світі. Коли то правда, то мій жаль буде ще більший, бо таких людей як Ви — людей серця і науки — дуже мало межи нашими попами і шкода вийшла би велика для Русі, коли б Ви для неї пропали“¹⁸.

Він просить отця Глинського доручити йому розпис буцнівської церкви. Устиянович саме тоді працює над церквою у с. Денисові, яку розмальовував у 1889—1891 рр., проте з ентузіазмом береться до справи: „Достопочтенний Панотче Добродію! За три неділі обійму мальовання церкви в Денисові і міг би малювати одночасно також і в Буцневі. Если, отже маєте ще охоту поручити мені то діло, то прошу Вас, будьте так ласкаві донести мені:

чи маю надіятися на сю роботу? чи ні? Она мені буде на руку і я приймуся за неї з старанністю і вдячністю для Вас“¹⁹.

Отець Ізидор тривалий час вагається: Корнило Устиянович має славу талановитого майстра, але працює з помічниками, які не завжди ретельно ставляться до своїх обов'язків. Своїми сумнівами він ділиться з О. Барвінським: „Прикро мені що буду мусив поминути Устияновича, з него всюди (це я знаю) незадоволені. Он артист, зробить пару образів дуже добре, а решту — так всі повідають — добре платні але недбалі помічники без догляду“²⁰. Врешті вагання відступають і чотири роки потому Устиянович розпочинає працю над буцнівською церквою та тривалий час мешкає у

плебанії І. Глинського. Спокійна, родинна атмосфера, а головне спілкування з отцем, різнобічна ерудиція якого викликала у художника щире захоплення і повагу, призводить до того, що між ними встановлюються теплі довірливі стосунки: „Тіло моє приїхало до Вижиці, а душа лишилася в Буцневі при Вас, обмоталася всякими марненькими ниточками буденщини знай не хоче за тілом поспішити“²¹. Вони розмовляли на політичні теми, обговорювали публікації у пресі, ділилися різними науковими ідеями. А в листах поетичний талант Устияновича розкривався в чудових замальовках кар-

Родина Ізидора Глинського.
Сидять — зліва направо: свящ. Микола Михалевич (1843—1922) — парох с. Чернилів-Руський, автор книжки „Пасіка“ (Тернопіль, 1877), яка до 1922 р. витримала п'ять перевидань, Юлія Глинська (1834—1918), свящ. Ізидор Глинський; стоять — дівчина Мариня, Настя Кузів, Марія Кузів (Вонс).
Буцнів. Кінець 10-х років XIX ст.

патської природи, то в гнівно-пристрасних випадках щодо підневільної долі українського народу. Вразливий, часто впадаючи у крайнощі через свою пристрасну натуру, Устиянович емоційно ділився з о. Глинським своїми, часом суперечливими роздумами, водночас глибоко поважаючи його думку, здебільшого більш стриману та помірковану:

„Ви не з homo, ви є lex (закон) ходячий, чоловік такту, засади й неволі, а я Панотче, я Ваш антипода. На Вас я учусь такту й твердоволі, при Вас я добрюсь і облагороджуюсь, а Ви при мені станьте трохи homo і наша приязнь звеселит нам днину і тягар житні лекшим нам здолає“²².

¹⁷ Лист Ф. Ржегоржа до І. Глинського, 1892 р. Зарогізно.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 159 (Глинські), спр. 258, п. 12, арк. 4—5.

¹⁸ Лист К. Устияновича до І. Глинського від 16 жовтня 1891 р.— Там само.— Спр. 305, п. 15, арк. 3.

¹⁹ Лист К. Устияновича до І. Глинського. Без дати.— Там само.— Спр. 308, п. 15, арк. 7.

²⁰ Лист І. Глинського до О. Барвінського від 15 квітня 1893 р. Буцнів.— Там само.— Ф. 11 (Барвінські), спр. 264, п. 35, арк. 5.

²¹ Лист К. Устияновича до І. Глинського від 16 липня 1895 р. Вижиця.— Там само.— Ф. 159 (Глинські), спр. 306, п. 15, арк. 11.

²² Лист К. Устияновича до І. Глинського від 21 липня 1895 р. Вижиця.— Там само.— П. 15, арк. 14.

Ближче пізнавши І. Глинського, Устиянович був захоплений широтою його наукових зацікавлень. Володіючи кількома іноземними мовами, отець Ізидор зібрав велику бібліотеку наукової літератури з астрономії, геології, метеорології, літератури, історії, хемії, географії. Стосовно українських часописів, то крім тих, які регулярно випишував отець Ізидор на читальню Товариства „Просвіта“ („Новий час“, „Свобода“, „Жіноча доля“, „Неділя“, „Життя і знання“, „Подільський голос“, „Відродження“, „Літопис Червоної Калини“, „Український голос“, „Новий час“, „Український пасічник“, „Правда“, „Український емігрант“, „Місіонер“), він випишував часописи і журнали для себе („Діло“, „Поступ“, „Нова зоря“, журнал „Світ дитини“, „Неділя і Нива“). Згодом, передчуваючи свою смерть, о. Глинський попросив Івана Боднара*, який на той час очолював Народний дім у Тернополі, гідно розпорядитися його бібліотекою і за місяць до смерті отримав відповідь: „Книжки о. декана я розділив в сей спосіб: часть книжок віддав Науковому Товариству ім. Шевченка у Львові, другу часть Українській приватній дівочій гімназії „Рідної школи“, а решту бібліотеці філії Просвіти так, що ані одна книжка не попала в чужі руки. В тім згляді прошу бути спокійним“²³.

К. Устиянович постійно захоплювався І. Глинського до літературної діяльності. Він вважав, що популяризувати у доступній формі знання з різних галузей науки, можна корисно прислужитися своєму суспільству: „А Ви? чи пишете вже раз дещо? Пишіть, пишть, пишть! На тому поли, що Ви полюбили, нам потреба кличе. Буде вже з Вас читати! Согрейшіть ж Ви раз книжкою!“²⁴ або „Я Вас лише заохотити бажаю до діла до котрого Ви маєте вдачу, здібність і силу. Читаєте, читаєте, читаєте — а, вибачте,— з того ніхто нічого не має і мати не буде. Лишиться особняком, существом самим для себе, не віддаючим суспільності, не лишаючим їй того багатства науки і мислі, що у Вас такої знаходиться неначе який підземний скарб“²⁵. К. Устиянович, знаючи про зацікавлення Ізидора Глинського метеорологією, закликає побудувати в Буцнівці метеорологічну станцію і радить написати в тій справі до Івана Пулюя, щоб той допоміг її облаштувати. Він також схиляє І. Глинського до написання книжки з астрономії і геології, „котрої Русинам для просвіти так дуже треба. Прологемени* до такого діла маєте як мало хто — пам'ять у Вас громадна та і пером володієте добре. Не ждіте ж отже — коли охота мене послухати — на власні експерименти і досліди; бо тим віддалите діло на край Вашого життя, а дайте нам тепер бодай компендіум, бодай огляд того всього, що наука до сих пір на тім поли вислідила і справдила, а зро-

бите велику прислугу як словесності нашій так і просвіті“²⁶. Устиянович навіть подає власний план такої публікації.

Книжки І. Глинський не написав, вважаючи себе недостатньо підготовленим і компетентним для такої справи. Однак усе його життя було покладено на те, щоб не лише достойно виконувати високу місію священика, але й активно провадити широку просвітницьку роботу серед селян. Ізидор Глинський ініціював будівництво читальні „Просвіти“ у Буцнівці, дбав про її бібліотеку, сам систематично підготовляв і робив „відчити“ на різні наукові теми, створював господарські спілки та позичкові каси. „Візьміть на себе географію, спровадьте кого з Тернополя для хемії, а кого для зоології, літом для ботаніки“, — радить йому у листі К. Устиянович, якого обрали до виділу „Просвіти“ — „виховайте собі гвардію на селі“²⁷. Це впливало з переконань І. Глинського, — буде міцне та свідоме село, буде міцна нація, буде своя держава.

Коли члени буцнівської читальні виявили бажання організувати у себе духовий оркестр, о. Ізидор звертається по пораду до Василя Барвінського у справі придбання музичних інструментів²⁸. Крім того, він шукає матеріальної допомоги у цій справі у буцнівських „американців“, які листовно підтримували контакти з багатьма родинами через о. Ізидора: „Війна знищила багато і це забрала. І не раз говорилося досвідченими людьми, а якби може давне нагадати (музика — то половина життя нашого). Є ще такі, що пригадали б собі і ноти, і як грати, але нема інструментів, які дорого коштують. У кого шукати помочі? а до кого ж як не до наших американців, які вже раз помогли (у 1924 році на реставрацію читальні), то може і тепер не відмовлять“²⁹.

Він ініціював створення Товариства тверезости, про що свідчить грамота тодішнього митрополи-

Нагробний пам'ятник Ізидорові Глинському на цвинтарі у с. Буцнівці

* Іван Боднар (1880—1968) — педагог, в роки німецької окупації виконував обов'язки голови НТШ.

²³ Лист І. Боднара до І. Глинського від 5 березня 1931 р. Тернопіль.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 159 (Глинські), спр. 65, п. 3, арк. 4.

²⁴ Лист К. Устияновича до І. Глинського від 1 січня 1899 р. Головецько-Козьова.— Там само.— Спр. 308, п. 15, арк. 6.

²⁵ Лист К. Устияновича до І. Глинського від 28 грудня 1895 р. Вижниця.— Там само.— Спр. 306, п. 15, арк. 26.

* Прологемени (грец. „кажу заздалегідь“) — вступні пояснення, попередні відомості про предмет, преамбула.

²⁶ Лист К. Устияновича до І. Глинського. 1896 р.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 159 (Глинські), спр. 307, п. 15, арк. 14.

²⁷ Там само.

²⁸ Матеріали про роботу „Просвіти“, див.: Лист І. Глинського до О. Барвінського (сина). Без дати.— Там само.— Спр. 21, п. 1, арк. 1.

²⁹ Кореспонденційна книга І. Глинського, т. II: 1911—1928 рр. Чернетка листа до А. Зборівської від 5 жовтня 1928 р.— Там само.— Спр. 576, п. 44.

та С. Сембратовича, яка збереглася у Буцнівській церкві³⁰, цій проблемі присвячує пристрасні проповіді, які ретельно готував заздалегідь і якими славився далеко за межами Буцнева.

Отець І. Глинський бдав про виховання національно-патріотичного духу серед сільської молоді, про що згадує в одному з листів до Івана Франка К. Устиянович. Ось його скорочений текст:

„Високоповажаний Друже! Сердечно дякую Вам за публікації Ваші, що Ви мені прислали. Они говорять сміло правду, добре говорять і не прогомонять марно. Я даю їх ту читати декотрим попам, тай вишлю їх сими днями на Поділля духовникові Сидору Глинському в Буцневі, Вашому великому почитатилеві. Він хотів би заснована хлопської умірено радикальної газети, котра на цілі мала б виховати молоде покоління сільське до самостійного виступу на політичне ігровище. Гроші на те мали б зложити товариства наші і народодлюбці“³¹.

Ізидор Глинський виховав ціле гроно освіченої молоді української інтелігенції. Його праця в цьому напрямку заслугує на особливу пошану і вдячність. Здібні діти за фінансової підтримки буцнівського священика мали можливість навчатися у Тернопільській гімназії, здобувати вищу освіту в університетах. У справах навчання „свідомих русинів“ о. Ізидор не шкодував ні часу, ні зусиль, розшукуючи потрібну інформацію і, щиро вболіваючи за їх долю, часто звертався до Олександра Барвінського по протекцію³².

За сприяння і матеріальної допомоги Ізидора Глинського з-поміж інших мали можливість здобути освіту Олександр Лушпінський (1878—1943) — архітектор, учень Івана Левинського; його брат Антін Лушпінський, „заходами і коштом о. Глинського образований в Карлсруе“³³; професор Василь Хировський, який закінчив університет і викладав українську мову у Тернопільській гімназії³⁴; Василь Костів, інженер, який закінчив Політехніку у Празі і в роки Першої світової війни став військовим летуном у Чорногорії. Коли хотів повернути гроші, витрачені на його навчання, Глинському, то отець йому відповів: „Я не потребую, але Ви як маєте, то дайте тим що потребують, таким, як Ви були“³⁵; Василь Каліщун, який коштом І. Глинського з відзнакою закінчив Політехніку та ін.

Приголомшливим прикладом беззастережної готовності допомогти в біді молодій людині є

історія із здібним буцнівським школярем Василем Кожушиною, який, осиротівши, поїхав на заробітки до Австрії, був засуджений і чекав на амністію. „В криміналі справувався добре (так писала Дирекція) і з его листів міркую, що щиро покався, научився кравецтва“, — пише в листі до О. Барвінського священик Ізидор. Він хоче взяти велику позику в Земельному банку, бо „тепер його можуть амністувати, „але як буде мати о чім вернути“. Тож я хочу „в'язня викупити“, трохи дала родина з его і морга поля, трохи я. (А може 200.000 замало? зараз бим додав)“³⁶.

Під час Першої світової війни село Буцнів було майже дощенту спалене. І. Глинський з 1915 по 1917 р. перебував у м. Бережанах у примусовій евакуації. Саме тоді він знайомиться з Осипом Маковеем, з яким його надовго поєднають товариські взаємини, а після війни Глинський неодноразово буде бажаним гостем у домі Маковей в Заліщиках. „Згадуючи Вас, — писав Осип Маковей Глинському, — ми все кажемо: світ не без добрих людей, а через те й дещо варт“³⁷.

До останніх днів життя І. Глинський вів активну громадсько-культурну та просвітницьку діяльність у своєму селі, протидіяв колонізації і латинізації, був довіреною особою багатьох односельців, у тому числі і тих, які перебували в еміграції. Був, за словами сучасника, людиною широких зацікавлень і „великого серця“. Помер о. Ізидор Глинський 20 квітня 1931 р. у с. Буцневі,

похований у родинному гробівці. У листі Ольги Маковей — дружини Осипа — до Богдана Барвінського мовиться: „А чоловік той має такі великі заслуги для нашої культури, яких певне не має ні один наш патентований політик і патріот [...] Я признаюся, що другого такого чоловіка в життю не стрічала. Такого хрустального характеру, знання правдивого, почуття обов'язку для своєї бідної нації і при тім безпримірної скромності [...] Він був у нас в Заліщиках найвищим і найлюбішим гостем. Прощу Вас, як знайдете хвилину часу, напишіть спомин про него, щоби знали люди, які в нас є правдиві жемчуги в такій скромній оправі. Не одному його можна поставити за взір, але не кожний потрафить того наслідувати. Се така рідкість, така людина. Багато не зрозуміє і не повірить, що такий чоловік жив і дійсно був“³⁸.

Уляна ГРАБ

Пропам'ятна таблиця Ізидорові Глинському на будинку „Просвіти“ у с. Буцневі

³⁰ Новосядлий Б. Буцнів...— С. 37.

³¹ Лист К. Устияновича до І. Франка від 25 листопада 1895 р. Вижниця.— Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, від. рукописних фондів і текстології, ф. 3, спр. 1613, арк. 707—708.

³² Лист І. Глинського до О. Барвінського від 26 серпня 1903 р. Буцнів.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 11 (Барвінські), спр. 264, п. 35, арк. 11.

³³ Лист О. Маковей до Б. Барвінського від 8 травня 1931 р. Бережани.— Там само.— Спр. 3640/206, арк. 7.

³⁴ Новосядлий Б. Буцнів...— С. 46.

³⁵ Лист О. Маковей до Б. Барвінського від 8 травня 1931 р. Бережани.— ЛННБ України, від. рукописів, ф. 11 (Барвінські), спр. 3640/206, арк. 7.

³⁶ Лист І. Глинського до О. Барвінського від 25 травня 1923 р. Буцнів.— Там само.— Ф. 11 (Барвінські), спр. 265, п. 35, арк. 5.

³⁷ Лист О. Маковей до І. Глинського. 1917—1924 рр. Заліщики.— Там само.— Ф. 159 (Глинські), спр. 206, п. 10, арк. 5.

³⁸ Лист О. Маковей до Б. Барвінського від 8 травня 1931 р. Бережани.— Там само.— Ф. 11 (Барвінські), спр. 3640/206, арк. 7.

НАШІ СЛАВНІ НТШІВСЬКІ ЮВІЛЯРИ

Навесні 1946 р. у Львівському університеті ім. І. Франка з ініціативи академіка Михайла Возняка — душі тодішнього українського літературознавства — відбувся перший у післявоєнному Львові Шевченківський концерт. Тоді студентка першого курсу української філології Марія Вальо (народилася 16 червня 1925 р.) прочитала Шевченкову „Лілею“.

Зворушений академік зі сльозами на очах дякував учасникам, а Марії сказав: „У вас це непогано вийшло“. Очевидно це глибоко запало йому в душу. Коли 1951 р. студентка успішно, з рекомендацією до аспірантури, закінчувала університет, Михайло Возняк запросив схвалювану Марію на роботу до керованого ним відділу літератури щойно створеного Інституту суспільних наук АН України.

Давно позаду залишилися юнацькі мрії, висловлені в етюдах „Жнива“, а потім „Осінь“. Ще в університеті Марія Андріївна глибоко усвідомила, що в тодішній дійсності українська філологія належала до найбільш ідеологічно переслідуваних наукових дисциплін. Дипломна робота, присвячена аналізу роману „Юрко Крук“ П. Козлянюка, була (як годилося) наповнена цитатами з творів „класиків марксизму-ленінізму“, керівних документів партії, штучно притягнутих до аналізу твору і літературного процесу в Західній Україні.

Відділом літератури, куди прийшла Марія Андріївна, керував Михайло Возняк (1951—1954), якого переслідували партійні органи Львова та інституту, що створювало навколо відділу напружену атмосферу. Першою запланованою темою була „Образ Богдана Хмельницького в українській радянській літературі“ з нагоди наближення 300-річчя Переяславської ради. Праця реалізувалася у кількох статтях і була школою бібліографічного пошуку, використання багатожанрових джерел.

З ініціативи одного з приятелів (С. Трофимюка) новою темою затверджено дослідження життя і творчості „ліберально-буржуазної“, як тоді офіційно вважалося, письменниці Ірини Вільде. Марії Вальо довелося мати справу з потужним талантом, виявленим до війни, а тепер з особою, залученою до владних структур як письменницю все ще „буржуазного світогляду“ з „національними збоченнями“ у творчості. Серед елітних не знайшлося нікого на її захист. Марія Андріївна, приступаючи до складної теми, розуміла, що її завдання — заперечити зловісну критику і знайти засоби для утвердження її як радянської письменниці, визначного майстра слова. Авторка, використовуючи поширені тоді літературознавчі засоби (незрозумілі на Заході, де названо автора „советським“ літературознавцем (Б. Романенчук), своїми публікаціями припинила критику.

Її праця стала предметом захисту кандидатської дисертації (1962). Тоді ж вийшла друком монографія „Ірина Вільде: літературно-критичний нарис“. У своє 60-ліття 1967 р. письменниця отримала Шевченківську премію. Газети і журнали рясніли статтями Марії Андріївни про високі художні властивості творів Ірини Вільде. Зокрема, статті про твір „Сестри Річинські як видатний вклад у радянську літературу“ сприяли виведенню роману у формі драми на сцену Львівського драматичного театру ім. М. Заньковецької. П'єса мала великий успіх і на сцені театру ставилася понад сто п'ятдесят разів. Це разом із збагаченим репертуаром принесло театрові у 1960-х роках нечувану славу в Україні. Атмосфера піднесення театрального життя Львова відбилася на творчому житті Марії Андріївни. Саме той час можна назвати „золотим періодом“ її поглиблених студій української і світової драматургії. Це проявилось, зокрема, в активній діяльності театрального критика.

Статті і рецензії на постанови п'єс Шекспіра, Флетчера, Ануїа, Дюрренматта, Гоголя, українських драматургів у Львівському театрі і в багатьох гастрольних виставах творили цілий тематичний цикл, належали до найбільш компетентних. Авторка особливо захоплювалася Б. Брехтом, писала про нього, заохочувала до постанови його п'єс на українській сцені. У ці роки Марія Андріївна була членом Репертуарної ради при Львівському обласному відділі культури.

В інституті була запланована колективна монографія до 30-річчя воз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною під заголовком „Торжество історичної справедливості“ (опублікована 1968 р.). Марія Вальо писала розділи про літературу і науку кінця XIX — початку XX ст., де одна з перших у тих умовах заговорила про феномен Наукового товариства ім. Шевченка у Львові.

1972 р. доходила до завершення велика колективна праця відділу „Історія українського літературознавства“, що охоплювала розвиток літературної теорії, критики та історії літератури від часів Київської Русі до 1970-х рр. Але ця праця не була закінчена. Наприкінці року відділ як „суцільно націоналістичний“ ліквідовано, між іншим, за доносом однієї зі співробітниць відділу М. Гурладі. Кілька осіб на чолі з керівником відділу Степаном Щуратом були звільнені.

Так Марія Андріївна переступила життєвий поріг, щасливо опинившись у відділі бібліографії Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка. Довелося змінити напрям наукової роботи.

Настали роки посиленої реакції. Для Марії Вальо — нав'язування політично важливої тематики. Запропонована до видання повна бібліографія творів Ірини Вільде від 1926 р. з її передмовою пройшла на вченій раді обсягом тільки від 1939 р., без вступної статті письменниці. Постанову про обмеження доступу до преси Марія Андріївна обходила, використовуючи несподівані можливості для друку рецензій оглядів бібліографічних

матеріалів. Далі друкується у часописі „Жовтень“. Дослідниця сама або у співавторстві видає бібліографічні покажчики — „Марія Мольнар-Мундяк“ (1983), „Григорій Нудьга“ (1987), „Степан Щурат“ (1988), „Дмитро Павличко“ (1989), бере активну участь у науково-практичних конференціях і семінарах. Наприкінці 1970-х рр. у бібліотеці засновано Товариство любителів книги, який очолила Марія Андріївна. Під її керівництвом став працювати науково-теоретичний семінар із питань книгознавства, який понад десять років збирав численну аудиторію зацікавлених. Важливим етапом роботи була участь Марії Андріївни в п'ятитомному виданні Інституту літератури ім. Т. Шевченка в Києві „Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті“. Вона виконала бібліографічну частину, що входила у четвертий том праці (С. 133—269). Досвід роботи був узагальнений у доповіді про теоретичні проблеми славистичної бібліографії на IX Міжнародному з'їзді славистів 1983 р. Праця становить важливу позицію в українській славистиці і є предметом постійного використання у науці.

Творчого злету набуває діяльність Марії Вальо в умовах незалежності України. Дев'яності роки мають своє обличчя. Крім звичайних статей на актуальні події книжкової бібліографії, з'являється новий вид праць — тематичні збірники, для яких Марія Андріївна підбирає матеріал, упорядковує його, пише дотичні передмови, коментарі. Перший виходить 1990 р. „Вільде Ірина. Незбагненне серце“. Це збірка ранніх, неопублікованих у радянський час творів письменниці. 1993 р. вийшов збірник „Подорожі в українські Карпати“, який охоплював найкращі зразки цього жанру XIX — початку XX ст., Я. Головацького „Подорож по Галицькій і Угорській Русі“, описана в листах до приятеля чеською мовою (переклад М. Деркач), статті іноземних подорожників у перекладах з польської та німецької мов, мандрівка української молоді за часів І. Франка, К. Устияновича, публікована в „Ділі“. Ґрунтовна передмова до видання — це теоретичний нарис про подорожню літературу.

Згодом яскраве продовження цієї тематики з'явилося у статтях і збірниках, присвячених діяльності видатного подорожника, австрійського вченого французького походження, професора Львівського університету (1787—1805), автора чотиритомної праці німецькою мовою про подорож у Північні Карпати у 1788—1795 рр. і на Південь України (Крим, Запоріжжя) 1797 р. Бальтазара Гакета. Це стало предметом нової книгознавчої праці — збірника „Бальтазар Гакет і Україна“ (1997). Тут уперше були публіковані в перекладі з німецької фрагменти праці Гакета, його біографія, бібліографія праць, відомості про нього. Збірник був виданий до відкриття організованої бібліотекою Першої міжнародної конференції — „Бальтазар Гакет — дослідник Південно-Східної і Центральної Європи“. Під такою назвою 2000 р. вийшов новий збірник (у співавторстві) з матеріалами конференції.

У 1990-х рр. Марія Андріївна писала про австрійського письменника Захера-Мазоха і Україну, про феномен української видавничої справи

(1905—1932) Якова Оренштайна. Багато старань і теплоти виявили статті і збірник (1999), присвячений „Жриці доброти“, відомій дослідниці життя і творчості Лесі Українки та архіву І. Франка — Марії Деркач (1896—1972). 2000 р. авторка публікує „Листи Юрія Меженка до львів'ян“ — славного книгознавця, бібліографа, літературознавця (1892—1969).

2001 р. з нагоди 50-річчя наукової діяльності Марії Андріївни бібліотека видала бібліографічний покажчик її праць, а також її спогади „Мої вчителі“. Покажчик розповів про розумову діяльність, а спогади відкрили серце і душу Марії Вальо. З любов'ю, перенесеною в пам'яті, змальовані етапи її життя, а головне, люди-вчителі, у кожного свої риси, відчуті з великим зарядом доброти. Спогади — це картина галицького життя в певну мить, сімейна хроніка одного роду.

Із багатої творчої біографії особливо виділяються збірник „Зеновія Франко (1925—1991). Статті, спогади, матеріали“ (Львів, 2003, 368 с.) та праця „Іван Франко. Бібліографічна спадщина: Збірник вибраних праць і матеріалів“ (Львів, 2008, 730 с.). Перший із них — це реалізація ідей тих численних, що не могли миритися з тим, щоб у пам'ять майбутніх поколінь Зеня Франко увійшла брутально скомпрометованою тоталітарним режимом без слова на захист її честі. Вона — знакова фігура нашої трагічної національної доби пізнього тоталітаризму з запланованою для онуки Франка окремою роллю. Насправді вона всім еством віддана національній ідеї, закладеній в особливий генетичний код. Пройшла своє життя з його духа печаттю.

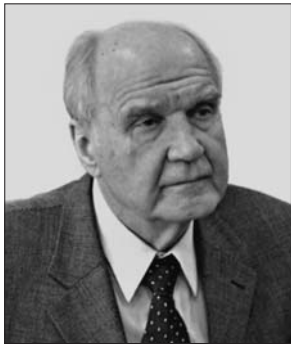
Праця „Іван Франко. Бібліографічна спадщина...“ — це перша у франкознавстві спроба показати багатющу різножанрову бібліографічну спадщину національного Пророка як вияв його феноменальної ерудиції. Це показано на прикладах творів письменника різних жанрів¹. А поряд, засвідчуючи обрії зацікавлень життям і творчістю „наших великих“, Марія Андріївна у своїх спогадах пише: „А перед очима моєї душі не перестають з'являтися, немов би це було вчора, окремі кадри з фільму моїх взаємин з письменницею...“ (Іриною Вільде.— У. Є.). І тепер вона повернулася до неї. Знову працює над збірником, присвяченим Ірині Вільде, в нову епоху з новими невідомими матеріалами.

Марія Вальо — дійсний член НТШ (від 15 грудня 1992 р.), бере активну участь у роботі Книгознавчо-бібліографічної комісії НТШ, друкує нові праці. Пише спогади з особливою теплотою і з виявом добра та сердечности до тих, хто йшов поруч з нею.

Марія Андріївна — це яскравий приклад життя і діяльності обдарованого українського науковця, широко відомого в Україні і поза її межами літературознавця і бібліографа періоду історичної зміни двох суспільних систем на зламі двох століть — XX і XXI. У кожну хвилину бажаємо їй Божого благословення, сили і здоров'я для її благородної праці.

Від друзів і прихильників
Уляна ЄДЛІНСЬКА

¹ Докладніше див.: Вісник НТШ.— Львів, 2009.— № 42.— С. 66—67.

ченка (від 2 березня 1992 р.) Ігореві Рафаїловичу Юхновському виповнилося 85 років.

Внесок видатного українського вченого в галузі теоретичної фізики, визначного політичного та громадського діяча, акад. НАН України, проф., д-ра фізико-математичних наук, Народного депутата України, Героя України Ігоря Рафаїловича Юхновського в науку, створення та розбудову незалежної Української держави важко переоцінити. Багатогранність таланту у поєднанні з непересічною працьовитістю та високими людськими рисами — чесністю, правдивістю, відкритістю до людей — забезпечили йому високий авторитет і в Україні, і в світі.

Народився І. Юхновський в селі Княгинин на Волині у сім'ї службовця. У 1940-х рр. сім'я Юхновських поселяється в м. Крем'янци, що на Тернопільщині, де Ігор успішно закінчив лицей (тодішню Міську середню технічну школу). На формування його дитячого та юнацького світогляду великий вплив мав дід по матері — священник і лікар — Фортунат Бельський. Він залишив по собі чималу бібліотеку. Значна частина книжок вціліла, незважаючи на часті переїзди Юхновських та роки війни, і стала первинним джерелом знань майбутнього академіка.

1944 р. І. Юхновський був мобілізований, пройшов воєнними дорогами через Західну Україну, Польщу, Австрію. Повернувшись з війни, у 1946 р. вступив на фізико-математичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка, котрий закінчив із відзнакою 1951 р.

Визначальний вплив на становлення І. Юхновського як вченого мали наукові праці та ідеї академіка М. Боголюбова. Використовуючи створені ним методи дослідження, Ігор Рафаїлович у 1960-х рр. виконав низку оригінальних досліджень у галузі теорії систем заряджених часток. Результатом важкої, але цікавої роботи стала спочатку кандидатська дисертація „Бінарна функція розподілу для систем взаємодіючих частинок“ (1954), а згодом і докторська „Статистична теорія систем заряджених частинок“ (1965), яка заклала основи львівської школи статистичної фізики. Численні учні І. Юхновського по праву можуть вважати себе внуками великого М. Боголюбова.

Осередок львівської наукової школи бере свій початок зі створення у Львові з ініціативи І. Юхновського Львівського відділу статистичної теорії конденсованих станів Інституту теоретичної фізики АН УРСР. Директором вказаного інституту на той час був академік М. Боголюбов, а завідувачем Львівського відділу став проф. І. Юхновський,

який на той час уже був відомим фізиком. У 1959—1969 рр. Ігор Рафаїлович був завідувачем кафедри теоретичної фізики Львівського університету, а з 1967 р. мав звання професора. Саме тоді І. Юхновський опублікував цикл праць, в яких запропонував новий і ефективний математичний апарат для дослідження властивостей класичних і квантових систем багатьох частинок — метод колективних змінних. Наукові здобутки вченого набули широкого визнання. 1972 р. його обрали членом-кореспондентом АН УРСР.

За короткий час І. Юхновський зумів організувати молодих, талановитих науковців із найкращих випускників фізичного факультету, які розвивали та впроваджували ідеї професора. Почався новий і дуже плідний період наукової діяльності вченого. Запропоновані та розроблені ним методи статистичної фізики успішно застосовувалися до опису розчинів електролітів, квантових рідин (рідкий гелій), електронного газу в металах. На початку 1970-х рр. тут закладено основи мікроскопічної теорії фазових переходів другого роду, яка дозволила вперше з єдиних позицій виконати розрахунки як універсальних, так і неуніверсальних характеристик тривимірної моделі Ізінга, а згодом була застосована до опису магнетиків, сегнетоелектриків, бінарних сплавів і рідин. Дослідження розчинів електролітів висвітлені у монографії (Юхновський І. Р., Головка М. Ф. Статистическая теория классических равновесных систем. К., 1980, 372 с.). Роботи в галузі фазових переходів були узагальнені в монографії „Фазовые переходы второго рода. Метод коллективных переменных“ (К., 1985, 224 с.), яка згодом була перекладена за кордоном (Yukhnovskii I. R. Phase Transition of the Second Order. The Collective Variables Method (World Scientific, 1987). Опис фазового переходу на мікроскопічному рівні запропонований в іншій монографії (Юхновський І. Р., Козловський М. П., Пилюк І. В. Мікроскопічна теорія фазових переходів у тривимірних системах. Львів, 2001, 592 с.). У монографії (Юхновський І. Р., Гурський З. А. Квантово-статистическая теория неупорядоченных систем (К., 1991.— 277 с.) поряд з методом повністю ортогоналізованих плоских хвиль запропоновано новий спосіб розрахунку термодинамічних характеристик сплавів в околі температури фазового переходу типу лад-безлад.

Творча атмосфера, яка панувала у Львівському відділі статистичної теорії конденсованих станів Інституту теоретичної фізики АН УРСР, не могла не дати очікуваного результату. На час створення у відділі працював лише д-р фіз.-мат. наук Ігор Юхновський. Через десять років у складі відділу були член-кореспондент АН УРСР (І. Юхновський), два доктори фіз.-мат. наук (М. Головка та І. Вакарчук) та понад десять кандидатів фізико-математичних наук. Усі вони — учні Ігоря Рафаїловича. У 1980 р. На базі відділу створюється Львівське відділення Інституту теоретичної фізики АН УРСР. Тоді І. Юхновського призначають заступником директора ІТФ АН УРСР з наукової роботи та керівником цього відділення. Період 1980—1990-х рр. характеризується ростом міжнародного визнання львівської школи статистичної фізики. У 1982 р. Ігоря Рафаїловича обирають академіком АН УРСР. 1986 р. йому спільно з П. Боголюбовим та С. Пелетмінським надано премію АН УРСР

ім. М. М. Крилова за цикл робіт „Математичні методи дослідження систем з спонтанно порушеною симетрією“. У вересні 1990 р. на базі Львівського відділення Інституту теоретичної фізики АН України створено самостійний академічний інститут — Інститут фізики конденсованих систем, який очолив І. Юхновський.

Ігор Рафаїлович — один із фундаторів академічної науки у Західному регіоні України, голова Західного наукового центру НАН України у 1990—1998 рр. Великою заслугою Західного наукового центру НАН України у той час було те, що внаслідок його діяльності вдалося не тільки зберегти у Західному регіоні України відомі наукові школи, але й ініціювати та підтримувати створення нових науково-дослідних установ у системі НАН України та нових вищих навчальних закладів. За цим стоїть велика особиста праця Ігоря Юхновського.

Особливою та визначальною була роль голови Західного наукового центру АН України Ігоря Юхновського у розвитку та поглибленні українсько-австрійської наукової співпраці. У липні 1992 р., за підтримки урядів обох країн, у Львові була відкрита філія Австрійського інституту Східної та Південно-Східної Європи. У вересні того ж року створений і Українсько-австрійський науковий центр НАН України. Упродовж 1992—1997 рр. за підтримки І. Юхновського і зусиллями цих установ та багатьох інших інституцій й осіб наукові та культурні зв'язки України й Австрії набули широкого розвитку. Було започатковано співпрацю з міжнародними організаціями, зокрема виконання під егідою ЮНЕСКО спільного українсько-німецького екологічного проекту „Дністер“ (координатор проекту з українського боку І. Юхновський). Узагальнення результатів досліджень за проектом дало можливість створити модель розвитку річкового ландшафту басейну верхів'я Дністра, яка застосовуватиметься у прогнозуванні розвитку сільського, водного, лісового господарств, раціонального використання природних ресурсів, особливо води, як в Україні, так і в басейнах інших рік Східної Європи.

Зі створенням Інституту фізики конденсованих систем НАН України значно розширилася тематика досліджень. Під впливом І. Юхновського розпочинаються роботи, які становлять практичний інтерес для молоді Української держави. Так, в інституті вперше в Україні запроваджено нові інформаційні технології з доступом до світових банків даних і повним набором послуг Інтернету. До цієї діяльності, об'єднаної нині проектом „Українська комп'ютерна дослідницька мережа“, залучено багато наукових та освітніх установ України. 1994 р. під керівництвом І. Юхновського розпочато дослідження фізичних процесів та опису ядерної „магми“ на зруйнованому четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС. Сьогодні Інститут фізики конденсованих систем НАН України налічує сім наукових відділів, в яких працює приблизно сто чоловік. Очолює Інститут вихованець Ігоря Рафаїловича, членкор. НАН України Ігор Миронович Мриглод, який достойно продовжує справу свого вчителя. При Інституті успішно працює рада із захисту докторських дисертацій, забезпечено швидкий доступ співробітників до глобальної мережі Інтернет

та високопродуктивного розрахункового кластера ІФКС, який підключений до українського гріду, налагоджено контакти із багатьма науковими та навчальними закладами освіти України.

Не можна оминати плідної і різнопланової діяльності І. Юхновського у справі організації та координації наукових досліджень з фізики. Він був і залишається членом багатьох наукових рад, членом редколегій „Українського фізичного журналу“, міжвідомчих збірників „Фізика рідкого стану“, „Фізика багаточастинкових систем“. І. Юхновський — голова редколегії журналу „Фізика конденсованих систем“, видавцем якого є ІФКС НАН України і який виходить англійською мовою та входить до числа найбільш престижних фізичних журналів світової спільноти.

Політична діяльність І. Юхновського розпочалася 1990 р., коли його обрано депутатом Верховної Ради України. В парламенті очолював опозицію як Голова Народної Ради, ініціював проведення Всеукраїнського референдуму щодо незалежності України 1 грудня 1991 р. У 1990—1993 рр. був Головою Комісії Верховної Ради з питань науки та освіти, членом Президії Верховної Ради. У 1992 р. працював Державним радником України та очолював Комісію з питань науково-технічної політики Державної Думи України. У 1992—1993 рр. обіймав посаду Першого віце-прем'єр міністра України. 1994 р. вдруге обраний депутатом Верховної Ради України. У 1994—1996 рр. — лідер депутатської групи „Державність“. У 1996 р. з його ініціативи створена Міжвідомча аналітична консультативна рада при Кабінеті Міністрів України. У 1998 р. втретє обраний народним депутатом України, належав до фракції Українського народного руху. Протягом грудня 1999 — березня 2002 р. очолював Комітет з питань науки й освіти Верховної Ради України. У 2002 р. обраний до Верховної Ради України вчетверте за списком від блоку Віктора Ющенка „Наша Україна“, був першим заступником, а згодом головою Комітету Верховної Ради України з питань науки й освіти та головою спеціальної тимчасової комісії Верховної Ради України з питань майбутнього. Голова Всеукраїнського об'єднання ветеранів, член ради НС „Наша Україна“. У червні 2006 р. Постановою Кабінету Міністрів України І. Юхновського призначено виконувачем обов'язків голови Українського інституту національної пам'яті.

Останнім часом І. Юхновський цікавиться математичними методами в економіці та розвитком суспільства, проблемами енергетики, безпеки об'єкта „Укриття“ на Чорнобильській АЕС, теорією гетерогенного каталізу та іншими стратегічно важливими інноваційними проблемами. Монографія „Вибрані праці. Економіка“ стала узагальненням результатів досліджень економічного і виробничого стану основних галузей виробничої діяльності України. Ці дослідження виконані автором і під його керівництвом членами Міжвідомчої аналітично-консультативної ради при Кабінеті Міністрів України на основі статистичних даних та матеріалів широких обговорень із фахівцями кожної із розглядуваних галузей. Матеріали базуються на описі балансу попиту і пропозиції, мають цінний аналітичний та рекомендаційний характер для спеціалістів і керівників відповідних галузей.

І. Юхновський — лауреат премії АН УРСР ім. М. М. Крилова, Почесний доктор Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, Доктор Honoris Causa Львівського національного університету ім. І. Франка, Волинського національного університету ім. Л. Українки, Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, кавалер орденів „Знак пошани“ (1975), Трудового Червоного прапора (1985), Вітчизняної війни I ступеня (1985), Відзнаки Президента України (1995), ордена За заслуги I ступеня (2000), ордена Князя Ярослава Мудрого V ступеня

(2002). 2005 р. йому надано звання Героя України із врученням ордена Держави.

Ігор Рафаїлович Юхновський продовжує активно працювати на зміцнення авторитету фундаментальної науки, на поліпшення іміджу Української держави і майбутнє України. З нагоди 85-річчя бажаємо шановному Ігореві Рафаїловичу здоров'я, творчої наснаги і довгих років життя на славу незалежної України.

*Михайло КОЗЛОВСЬКИЙ,
Ігор МРИГЛОД, Ігор СТАСЮК*

Кожен сучасний історик мистецтва в Україні, незалежно від проблемно-тематичного вектора наукових зацікавлень, свою громадянську та етичну відповідальність перед фахом внутрішньо зіставляє із настановами одного з найбільших авторитетів у цій галузі, дійсного члена Наукового товариства ім. Шевченка (від 23 листопада 2002 р.), доктора мистецтвознав-

ства, професора Людмили Семенівни Міляєвої, якій 13 листопада 2010 року виповнилося 85 років. До цього імени сходяться шляхи дослідників різних поколінь, різних регіональних шкіл мистецтвознавства, а також різних фундаментальних напрямів усієї гуманітарної сфери знань. Без Людмили Міляєвої не обходяться жодні державні ініціативи з вироблення стратегічних документів щодо перспектив розвитку науки і мистецтва в Україні, формування світового іміджу українського національного мистецтва у світі. Вже понад п'ятдесят років науковий світ вчитується у наукові праці цієї дослідниці, щоразу розширюючи уявлення про самобутність української художньої культури в її різних естетичних і духових проявах.

Людмила Міляєва народилася 13 листопада 1925 р. у м. Харкові. 1950 р. закінчила філологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка, розпочавши свою професійну діяльність з Київського державного музею українського образотворчого мистецтва — спочатку на посаді наукового співробітника, а згодом завідувача відділу. 1955 р. вийшла її перша книжка „К. О. Трутовський“, яка задала динаміки процесу „призбирування“ українськими вченими багатих досвідів національного українського мистецтва. Вслід цьому виданню Людмила Семенівна продовжила розширювати сферу своїх дослідницьких інтересів, дедалі проникливіше вдивляючись у духовну та естетичну природу значущих мистецьких феноменів. Про скрупульозність вченої, зокрема, свідчить і такий факт, як підготовка до

друку видання „Спогади старого вчителя“ Миколи Мурашка (1964), розширені примітки до якого написала Людмила Міляєва спільно з Петром Говдею. Імена, подані невеличкими біографіями, стали на той час звуженою енциклопедією, яка давала можливість уважному читачеві відчутти широкий контекст розвитку українського мистецтва наприкінці XIX — на початку XX ст.

Наукові погляди Людмили Семенівни постійно поглиблюються, локалізуючись навколо групи видатних явищ образотворчого мистецтва. Спершу вийшла більша її праця у співавторстві „Українське мистецтво XIV — першої половини XVII століть“ (1963), а згодом індивідуальна монографія „Розписи Петелича“ (вид. 1969 та 1971 рр.). Остання не лише стала темою її кандидатської дисертації, але й справжнім науковим бестселером, однією із знакових з'яв в українській науковій думці того часу. Відтоді Людмила Міляєва разом із Григорієм Логвином очолили масштабну програму вивчення найвидатніших пам'яток українського сакрального мистецтва всупереч різним перепонам, які чинила атеїстична влада в УРСР. Крок за кроком дослідниця розширює діяпозон своїх зацікавлень, утверджуючи в українському радянському мистецтвознавстві як рівноправну наукову парадигму студії над церковним малярством та архітектурою. Не буде перебільшенням сказати, що така принципова професійна позиція Людмили Міляєвої не лише поглибила увагу її колег до цієї частини національної спадщини українців, але й стала рятівною для численних пам'яток, що вульгарно трактувалися деякими представниками панівного атеїстичного режиму в Україні як ідейно і класово шкідливі.

Немов у відповідь своїм опонентам, які у 1970-х рр. докоряли дослідниці надмірностями в її зацікавленнях українською старовиною, Людмила Семенівна розширює коло своїх потенційних читачів: публікує свої праці та статті не лише в Києві, але й у Москві, Петербурзі, а згодом і в деяких країнах Заходу. Так, виходять її праці „Украинское искусство конца XIII — первой половины XVII в.“ (у співавторстві) в третьому томі колективної монографії „Искусство народов СССР“ (1974), „Український середньовічний живопис“ (у співавторстві, 1976), серія публікацій про визначні пам'ятки українського бароко. Наукові

ідеї спонукають дослідницю залучати до своїх студій мистецькі артефакти зі щораз ширшого географічного ареалу. Так, у 1990-х роках Людмила Міляєва пише статтю про розписи в каплиці трьох святих у замку м. Любліна (тепер територія Польщі), а також здійснює низку синтетичних досліджень, в яких не лише фіксує мистецтвознавчі аспекти української іконописної спадщини, але й розкриває метафізичну сутність сакрального мистецтва в його пов'язанні з літургічною традицією. Ознаками нового наукового мислення в цій проблематиці позначена, зокрема, її праця (у співавторстві з Марією Гелитович) „Українська ікона XI—XVIII ст.“ Незважаючи на альбомний формат видання, у цій праці Людмила Міляєва спільно зі своєю колегою представила якісно вищу модель наукової інтерпретації українського ікономалярства, розкривши і соціальну, і духовно-містичну, і естетичну природу цього явища.

Ще від 1962 р. Людмила Міляєва викладає в Київському художньому інституті (сьогодні — Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури). Професор, доктор мистецтвознавства (від 1988 р.), дійсний член Національної академії мистецтв України, вона є одним з найбільших авторитетів серед учених-гуманітаріїв не лише в межах України, але й поза нею. Статті Людмили Міляєвої займають провідне становище в різних профільних наукових виданнях, у тому числі і в „Записках Наукового товариства ім. Шевченка“. Як дійсний член НТШ Людмила Семенівна продовжує формувати критерії сучасної мистецтвознавчої науки в Україні, демонструючи свій рідкісний професійний потенціал і національно-питомі ознаки свого мислення.

Щиро вітаємо з ювілеєм!

Роман ЯЦІВ

26 червня 2010 р. виповнилося 80 років від народження Любомира Тадейовича Сеника — відомого літературознавця, доктора філологічних наук, професора, директора Інституту літературознавчих студій Львівського національного університету ім. І. Франка, дійсного члена Наукового товариства ім. Шевченка (від 24 листопада

2007 р.), письменника і громадського діяча. Увесь життєвий і творчий шлях Любомира Сеника — це шлях служіння українській ідеї і турботи про Божественні сади українського слова.

Народився Любомир Сеник на Тернопільщині, в с. Чернихові (нині Зборівський район) у вчительській родині. Мати Любомира Сеника, Михайлина (з дому Косовська), за родинними переказами була внучкою доньки графа Потоцького, Анни, яка всупереч волі батька вийшла заміж за управителя його маєтку Володимира Косовського. Батько, Тадей Сеник, народився у Тернополі, в ремісничій родині. Після навчання в учительській семінарії вступив до Української Галицької Армії. Поляки інтернували його в концтаборі Счалкове біля Бидгоща. Згодом учителював у Чернихові ще в кількох селах і, як патріот і педагог, досягнув високу пошану в усій окрузі.

Початкову освіту Любомир Сеник здобув у селі Ігровиці (нині Тернопільський район), куди польська шкільна адміністрація перевела батька з Чернихова. Вчився також у школах с. Великого Глибочка і Плотичі. 1948 р. вступив на іспанську філологію до Львівського університету, звідки його несподівано відрахували: панівний режим виправив недогляд при наборі на таку „дипломатичну“, як на той час, спеціальність. Власне, це й був ранній пролог до української ідентичності Любомира Сеника, початок основного сюжету його

особистого і творчого життя, якого розгублений вчорашній студент не міг збагнути.

Філологічну освіту здобув у Львівському педагогічному інституті, тут навчався у 1954—1957 рр. в аспірантурі. Бажання вивчати природу української художньої прози визріло відразу, так само відразу з'явилися тривоги й розчарування, бо досліджувати можна було хіба що тих авторів, які дорогою, часто надмірною ціною мусили виявляти лояльність до влади, переписуючи їй на догоду свої твори.

У центрі кандидатської дисертації Любомира Сеника — роман Андрія Головка „Бур'ян“ і його літературний контекст. Далі були ширші студії над становленням українського роману у 20-ті роки ХХ ст., зокрема над творчістю Миколи Хвильового. Видання монографії на цю тему із закінченням політичної відлиги 60-х років розтяглося на кілька десятиліть. „Це моя супер-наївність досліджувати у ті часи творчість Хвильового чи інших майстрів „розстріляного відродження“ і це моя найгучніша пригода в Інституті“, — зауважує Любомир Сеник, маючи на увазі свою працю, починаючи з 1964 р. в Інституті суспільних наук АН УРСР (тепер Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Загалом кажучи, посада наукового співробітника в академічному інституті, попри всі тодішні суспільні перипетії, давала можливість систематичних наукових студій в колі інтелектуальних, освічених і патріотично налаштованих людей: поруч були Степан Щурат, Григорій Нудьга, Степан Трофимук, Микола Родько, Роман Кирчів, Марія Вальо, Ігор Моторнюк. Перед цим Любомир Сеник працював учителем української мови й літератури у с. Мшані поблизу Львова, співробітником Львівського історичного музею, завідував відділом критики у журналі „Жовтень“ („Дзвін“), час від часу був безробітним. Тепер тишився місцем праці і намагався зреалізувати свої наукові задуми. Однак якраз тут, з початком 70-х років, довелося багато пережити, бо література й життя не перепліталися, а перекручувалися до абсурду. Це виглядало як плата за існування в